

شهد شکوفایی

سید محمد کاظم قزوینی از لحاظ نسب به پیشوای پروابیشگان و ستم ستیزان حضرت امام کاظم (ع) می‌رسد که با تلاشهای علمی، فرهنگی و تبلیغی به جامعه اسلامی صفحاتی از تاریخ تشیع را درخشان ساخت و به پاسداری از دژ استوار خاندان رسالت پرداخته و همچون مدافعی آگاه، فداکار و با بصیرت در صیانت از فرهنگ اصیل اهل بیت (ع) لحظه‌ای مضایقه نمود.

وی در روز دوازدهم ماه شوال سال ۱۳۴۸ هـ. ق (۱۳۰۷ هـ. ش) در کربلا دیده به جهان گشود. سایه مهرگستر پدر فاضل و مهربانش (سید محمد ابراهیم قزوینی) و محیطی آکنده از رایحه روان‌بخش ایمان و معنویت بذر پارسایی و آگاهی را در وجود سید محمد کاظم افشاند. وی دروس مرحله مقدماتی و سطح را در حوزه پرفیض کربلا فرا گرفت و در دوره سطح از فروغ اندیشه آیات عظام و حجج اسلام سید میرزا هادی خراسانی، سید محمد حسن قزوینی، شیخ محمد خطیب، شیخ جعفر رشتی و سید محمد صالح قزوینی محظوظ گشت. سید محمد کاظم پس از سپری ساختن این مقطع از دروس حوزوی محضر علمی آیات گرام سید میرزا مهدی شیرازی، شیخ یوسف خراسانی و سید هادی میلانی را مغتنم شمرد. آیه‌الله حاج سید مهدی حسینی شیرازی علاوه بر رابطه شاگردی و استادی پیوند عاطفی با سید محمد کاظم داشت که بعدها این ارتباط تبدیل به وصلتی مبارک شد، زیرا دختر آیه‌الله میرزا مهدی شیرازی به عقد ازدواج وی درآمد. آیه‌الله قزوینی پس از استفاده از محضر اساتید در دانش فقه، حدیث، کلام و تفسیر قرآن مهارت‌هایی بدست آورد و خود موفق گردید در حوزه علمیه کربلای معلی تفسیر قرآن و فقه را به شاگردان خویش بیاموزد.

در خطابه و فن سخنوری امتیازاتی ویژه به دست آورد و ذوق و استعداد ذاتی وی در این رشته بی‌تأثیر نبود و چون در بیانات خود پرجاذبه، شیرین و با برخوردارگی از معارف ژرف دینی سخن می‌گفته دل‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌داد و در قلوب مستمعین تحول ایجاد می‌کرد. چه گناهکارانی که بر اثر بیانات این خطیب ماهر راه توبه را پیش گرفتند و فطرت آنان بیدار گشت و چه پایمال‌کنندگان حقوقی که به ادای حقوق دیگران اهتمام ورزیدند. کم نبودند افرادی که با تأثیرپذیری از بیانات این خطیب خردمند و نکته‌پرداز نسبت به مبنای تشیع خوش‌بین شده و از بدگمانی و تهمت‌های ناروا دست برداشته و بذر محبت و ارادت نسبت به خاندان عترت در قلب‌های آنان کاشته شد. فضایی چون شیخ مرتضی شاهرودی، سید عبدالحسین قزوینی، شیخ ضیاء زبیدی، شیخ عبدالحمید مهاجر و شیخ محمد مجاهد فن خطابه و هنر سخنوری را نزد آیه‌الله قزوینی آموختند، وی برای تربیت خطیبان ماهر در کربلا دوره آموزش و پرورش گروه‌هایی از طلاب را در این رشته آغاز کرد.

دانشور پرتلاش

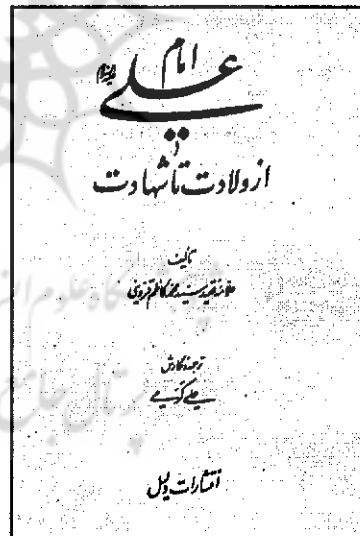
آیه‌الله قزوینی به منظور معرفی فرهنگ تشیع در سال ۱۳۸۰ هـ. ق مؤسسه «رابطه النشر الاسلامی» را در کربلا تأسیس کرد، بنیان نهادن

امام علی (ع) از ولادت تا شهادت

و آشنایی با مؤلف آن

○ غلامرضا داوودی

○ امام علی از ولادت تا شهادت

○ علامه فقید سید محمد کاظم قزوینی

○ ترجمه: علی کریمی

○ انتشارات دلیل

گروهی از مسلمانان مراکش به مذهب تشیع روی آوردند. تمامی این فعالیت‌ها با امکانات شخصی آیه‌الله قزوینی صورت گرفت و ایشان اظهار داشته بود اگر بودجه کافی و امکانات و تجهیزات لازم در اختیار داشته چنان در مراکش به فعالیت خود ادامه می‌دادم که فریاد فرحزا و بانگ ملکوتی «شهدان علیا ولی‌الله» از رادیو این کشور پخش گردد.

این سفر به قدری مردم آن سامان را شیفتهٔ بیانات شیوا و اخلاق پر جذبه‌اش کرده بود که با وجود آن که اکثریت مسلمانان مراکش سنی مذهب بودند، رضایت نمی‌دادند آیه‌الله قزوینی به وطن مألوف برگردد.

حدود سال ۱۳۹۶ هـ. ق گروهی از شیعیان استرالیا طی نامه‌ای خطاب به آیه‌الله قزوینی نوشتند: وضع شیعیان استرالیا بسیار اسفناگیز است و تشکیلاتی جز دو انجمن ضعیف در آنجا وجود ندارد، از مسجد و حسینیه خبری نیست و درگذشتگان شیعه یا سوزانیده می‌شوند یا بر طبق سنت مسیحیان در گورستان مسیحی‌ها دفن می‌گردند و آنان در برابر توفان تهاجم کفر، الحاد و تفکرات ضد دینی بی‌دفاعند لطفاً در این خصوص چاره‌اندیشی نمایید.

آیه‌الله قزوینی پس از دریافت این نامه و مطالعه آن عزم خود را رزم نمود تا شخصاً برای چنین ضایعه‌ای تدبیری بیاندیشد، از این جهت در سال ۱۳۹۸ هـ. ق به استرالیا مهاجرت کرد و به شهر سیدنی (مرکز استقرار شیعیان) رفت و از نزدیک با مشکلات و دشواری‌های آنان آشنا گردید. سپس برای آموزش علوم اسلامی یک باب مدرسه و نیز یک باب مسجد و غسلخانه تأسیس نمود و در شهر کانبرا (مرکز حکومت استرالیا) تشکیلاتی تحت عنوان «الجمعیة الاسلامیة الجعفریة» برای شکل شیعیان و انسجام بخشیدن به فعالیت‌های تبلیغی آنان تأسیس نمود. همچنین طی سخنرانی‌های پربار و ارزنده برای طبقات گوناگون و گفتگوهای علمی و فرهنگی با شیعیان شاعران اسلامی را در بین آنان احیا نمود. آنان که در اعمال و رفتار خویش از ارزش‌های دینی و باورهای مذهبی فاصله گرفته بودند انجام مراسم مذهبی، عبادی و اعتقادی را مشی خویش قرار دادند.

این تلاش‌های فرهنگی مبین آن است که آیه‌الله قزوینی ضمن آن که اهل زهد و تقوا بود و در مباحث کلامی و حدیثی و دیگر معارف دینی صاحب‌نظر و محقق بود درد دین داشت و از برخی ناگواری‌ها و آشفته‌گی‌ها که جوامع شیعی را آسیب‌پذیر می‌ساخت رنج می‌برد و برای رفع این ناملایمات با متانت، استقامت و پایداری و همتی والا از هیچ گونه کوششی دریغ نمی‌نمود.

نظر به تأثیر عمیق و گسترده سخنان وی در روحیه مردم و ایجاد تحول در فکر و ذهن آنان دستگاه حکومتی عراق از استمرار این وضع در هراس بود و به همین جهت عکس‌العمل‌های شدیدی از خود بروز داد و یک بار در حال سخنرانی، بر فراز منبر، وی را دستگیر نمودند. از شیعیان سال ۱۳۹۱ هـ. ق رهبری مذهبی شهر مقدس کربلا به وی رسید که رژیم بعثی آن را ناخوشایند تلقی کرد، زیرا از سوابق مبارزاتی و اهتمام اجتماعی سیاسی وی باخبر بود.

مدتی بعد نیروهای امنیتی نامبرده را دستگیر کردند و به زندان «الشعبه الخامسة» واقع در بغداد انتقال دادند و در مدت ۱۱۴ روز

چنین مرکزی در شرایط اختناق‌آمیز و آشفته کشور عراق کار ساده‌ای نبود. برنامهٔ این مؤسسه ارتباط با کشورهای اسلامی، مکاتبه با شخصیت‌های سیاسی - مذهبی دنیای اسلام و ارسال کتب و نشریات شیعی، به صورت رایگان، برای مراکز فرهنگی و افراد بود، از محورهای اساسی این تلاش فرهنگی تغذیه فکری و علمی شیعیان ساکن در الجزایر و مراکش بود زیرا هزاران سید علوی در این دو کشور اسلامی زندگی می‌کردند ولی در اثر تبلیغات مسموم در ادوار تاریخی و سمپاشی دشمنان شیعه و دوری از مراکز تبلیغی، ناآگاهانه نسبت به نخستین امام شیعه اعتقادی نداشتند. در آغاز، محدودهٔ فعالیت این تشکیلات منحصر به چند کشور عربی بود ولی پس از مدتی برنامه‌هایش توسعه و گسترش یافت و کشورهای آفریقایی، آسیایی، اروپای غربی و استرالیا را زیر پوشش فرهنگی و تبلیغی خود قرار داد. تأثیر تلاش‌های مؤسسه مورد نظر در حدی بود که صدها نفر را به مبانی تشیع معتقد ساخت، امواج گرایش به تشیع در اکثر کشورهای شمال آفریقا هرگز بی‌تأثیر از فعالیت‌های آیه‌الله قزوینی نبود.

مؤسسه «رابطة النشر الاسلامی» بعدها دو شعبه در لبنان (بیروت) و کویت تأسیس کرد. با به قدرت رسیدن حزب بعث در عراق این تشکیلات تحت فشار سختی قرار گرفت و از سوی عوامل حکومتی دستور داده شد که به صورت اجباری مکان مؤسسه تخلیه شود و سرانجام چندی بعد ساختمان جدید و کلیه لوازم فرهنگی و کتابها و نشریات آن از سوی رژیم بعثی مصادره و برای گردانندگان آن تضيیقاتی فراهم گردید. در ربیع‌الثانی سال ۱۴۱۰ هـ. ق آیه‌الله قزوینی که به قم مهاجرت کرده بود، مؤسسه نشر علوم امام صادق (ع) را در این شهر بنیان نهاد و خود با همکاری عده‌ای از اهل فضل و محققان زنده به تألیف «مؤسسه الامام الصادق» مبادرت ورزید، گویا از این دائرةالمعارف ارزشمند تاکنون هشت مجلد به چاپ رسیده است ولی این تلاش استمرار دارد و به سی مجلد خواهد رسید.

آیه‌الله قزوینی اطلاع حاصل کرد که متأسفانه گروهی از علویان در کشور مراکش به تشیع به دیده نفرت می‌نگرند و بر حسب سنتی بر جای مانده از امویان به جای مراسم سوگواری برای شهیدان کربلا در روز عاشورا به جشن و سرور و پخش شیرینی و ترتیب دادن مجالس ازدواج می‌پردازند و در واقع این روز خونین و غمبار تبدیل به عید رسمی و سالروز شادمانی و سرور آنان گشته بود، او که از این وضع متأسف بود به منظور بررسی اوضاع و چاره‌جویی به مراکش مهاجرت نمود و ضمن دیدار با دانشوران علوم دینی، سردبیران و صاحبان امتیاز نشریات و متفکران و برخی شخصیت‌های فرهنگی شهرهای گوناگون با مطرح کردن این رسم مذموم خواستار ریشه‌کنی آن شد و پس از چهار ماه تلاش‌های علمی و اصولی و فرهنگی و تألیف و انتشار کتابی دربارهٔ امام حسین (ع) این مجالس جشن و شادی را که در ایام عاشورای حسینی برگزار می‌گردید به مجلس عزاء و ماتم برای سالار شهیدان تبدیل نمود و سنت پوسیده‌ای را که امویان ترویج کرده بودند ریشه‌کن ساخت، به علاوه در مراکش چندین کتابخانه با منابع شیعی تأسیس کرد تا محققان و سایر علاقه‌مندان، به معارف اهل بیت دسترسی داشته باشند در این سفر

۱۳۷۴ توسط نشر مرتضی قم چاپ شده است.

- ۶- زینب الكبرى (س) من المهد الى اللحد
 ۷- موسوعة الامام الصادق (ع)
 ۸- الامام الجواد (ع) من المهد الى اللحد
 ۹- الامام الهادي (ع) من المهد الى اللحد
 ۱۰- الامام العسكري من المهد الى اللحد
 ۱۱- الامام المهدي من المهد الى الظهور

چهار کتاب اخیر به دستور حضرت امام رضا (ع) (در روایای راستین) تألیف شده است و آیه الله قزوینی در مقدمه کتاب امام جواد (ع) این ماجرا را شرح داده است.

۱۲- شرح نهج البلاغه: از این اثر سه جلد به طبع رسیده ولی بقیه آن طی مصاحبه منزل آیه الله قزوینی از سوی کارگزاران بعضی از بین رفته است.

۱۳- الاسلام الصحيح يتجلى في مذهب اهل البيت: این اثر در خصوص اثبات خلافت حضرت علی (ع) و حقانیت مذهب تشیع به نگارش درآمده است، اما تنها نسخه خطی آن در ماجرای تصاحب اموال آن عالم وارسته از بین رفت.

۱۴- الاسلام و تعالیم الترویجیة: این کتاب حاوی مباحث تربیتی از دیدگاه قرآن و حدیث است که آقای ذکراالله احمدی آن را به فارسی ترجمه کرده و انتشارات قرآن قم آن را به طبع رسانیده است.

۱۵- الفقه الواضح: حاوی شرح استدلالی بر «شرائع الاسلام» است که این کتاب نیز هنگام مصادره منزل مسکونی مؤلف در عراق، از بین رفته است.

۱۶- روابط زناشویی یا ازدواج در اسلام: ذکراالله احمدی آن را ترجمه کرده و نشر بیان قم آن را چاپ کرده است. سرانجام این محقق فرزانه پس از چندین دهه تلاشهای گسترده علمی و فرهنگی و به جا نهادن آثاری گران سنگ در روز پنجشنبه سیزدهم جمادی الثانی سال ۱۴۱۵ هـ. ق (۱۳۷۳ هـ. ش) دار فانی را وداع گفت و به سرای باقی شتافت. پیکر مطهرش پس از مراسم تغسیل، تکفین و تشییع با شکوه و عبور دادن از صحن حضرت فاطمه معصومه و اقامه نماز میت حجة الاسلام حاج سید محمد ابراهیم قزوینی در قم در مقبره‌ای داخل حسینیه کربلایی‌ها در مکانی واقع در زیر منبر به خاک سپرده شد.

انگیزه نگارش کتاب امام علی (ع) از ولادت تا شهادت

یکی از مشهورترین آثار آیه الله قزوینی اثری است تحت عنوان «علی من المهد الى اللحد» نخستین بار آقای علی کاظمی آن را به زبان فارسی برگردانید که در قطع وزیری با ۵۹۶ صفحه در نوزدهم رمضان المبارک سال ۱۳۹۷ هـ. ق در قم به حلیه طبع آراسته گردید، در سال ۱۳۷۸ آقای علی کرمی نیز به ترجمه این کتاب مبادرت نمود که در سال ۱۳۷۹ در ۶۷۱ صفحه قطع وزیری و در سیزده بخش توسط انتشارات

سخت‌ترین شکنجه‌ها را نسبت به وی اعمال نمودند. او به موجب حق‌گویی و ایستادگی در برابر خودکامگی‌ها، بارها طعم تلخ زندان، تبعید و شکنجه را چشید و تا مرز شهادت پیش رفت و آخرین بار از سوی رژیم عراق به اعدام محکوم گردید و پس از ماهها زندگی مخفی به لطف خداوند موفق گردید از عراق خارج شود و از آنجا به کویت، لبنان و ایران بیاید.

آثار قلمی

آیه الله قزوینی علاوه بر فداکاری در راه احیای میراث تشیع و صیانت از فرهنگ قرآن و عترت از طریق بیان و زبان، در راه ترویج ارزشهای شیعه، امر به معروف و نهی از منکر آثار قلمی ارزنده و آموزنده‌ای را از خویش به یادگار نهاد که ذیلاً به معرفی توصیفی آنها خواهیم پرداخت:

۱- سیره الرسول الاعظم: بخشی از این کتاب که سیره رسول اکرم (ص) در دوران قبل از بعثت را شامل می‌شود توسط هیأت قرآن کریم کربلای معلی به طبع رسید. اما بقیه کتاب در ماجرای مصیبت یار حمله به منزل مؤلف، در شهر کربلا از بین رفت.

۲- الامام علی (ع) من المهد الى اللحد: اصل این کتاب سی سخنرانی در تاریخ زندگی اولین امام است که توسط آیه الله قزوینی در ایام ماه مبارک رمضان در کربلا ایراد شده و در نوار ضبط گردیده و بنا به تقاضای مسلمانان خصوصاً عده‌ای از مسلمین مراکش به صورت کتاب حاضر درآمد، این کتاب در ایران به فارسی ترجمه شده است.

۳- فاطمة الزهراء (س) من المهد الى اللحد: در سال ۱۳۹۲ هـ. ق نیروهای امنیتی بعث عراق آیه الله قزوینی را دستگیر کردند و او را به حوالی بغداد بردند تا با تیر باران، این عالم شیعی را به شهادت برسانند، ایشان در این لحظات نگران‌کننده و آشفته نذر کرد اگر خداوند او را از چنین وضعی برهاند کتابی پیرامون سیره حضرت فاطمه زهرا (س) بنویسد، با این نذر بانوی دوسرا حضرت صدیقه کبراوی را نجات داد و آن تیرباران صورت نگرفت. وی در مقدمه این کتاب به موضوع مزبور اشاره کرده است. اثر یاد شده از سوی آقایان دکتر حسین فریدونی (در سال ۱۳۶۲) و حجة الاسلام علی کرمی (در سال ۱۳۷۵ هـ. ش) به فارسی برگردانیده شده است.

۴- الامام الحسين (ع) من المهد الى اللحد: بخش‌هایی از این کتاب مقفود گردیده و آنچه مانده مخطوط است.

۵- فاجعة الطف او مقتل الحسين (ع): این مقتل مختصر اما پر محتوا را آیه الله قزوینی در روز عاشورای سال ۱۳۸۴ هـ. ق در کربلا و در جوار مقدس امام حسین (ع) در جامع حسینی برای هزاران شیفته آن حضرت با شور و اخلاص خوانده و پس از اصلاحات لازم به صورت کتابی کم‌حجم درآورده که مکرر چاپ شده است، کتاب حاضر با عنوان «عاشورا غمبارترین روز تاریخ» و با ترجمه فارسی و ملحقات علی کرمی در سال

دلیل در قم به چاپ رسید. مترجم خاطر نشان می‌نماید ضمن ترجمه این کتاب برخی مضامین تکراری را حذف کرده، در سراسر کتاب در جاهای مناسب، با الهام از مطالبه عنوان‌های جالبی را انتخاب نموده تا این اثر را از یکنواختی بیرون آورده، جاذبه‌اش را افزون سازد، همچنین تنظیم و سازماندهی آن به بخش‌های مختلف برای سهولت استفاده خوانندگان از آن، ذکر منابع بیشتر روایات و نشانی آیات در پاورقی از افزوده‌های مترجم می‌باشد. آیه‌الله سید محمد کاظم قزوینی در سبب پدید آمدن این نوشتار یادآور می‌گردد:

نگارنده این سطور در زندگی فرهنگی و علمی خویش در مورد نگارش کتابی که بیانگر پرتویی از ابعاد شخصیت والای امام علی (ع) باشد بسیار می‌اندیشیدم، کتابی که نشانگر شماری از مواهب، امتیازات و ویژگی‌های بزرگ مردی باشد که مقتدا و قهرمان محبوب و پر جاذبه عصرها و نسل‌هاست. اما هنگامی که درباره اهمیت این کار خطیر و سنگینی آن از یک سو، و ضعف بیان و قلم خویش - در این بحث گسترده - از سوی دیگر می‌اندیشیدم، در خود توان ورود به میدان بزرگ علمی و فکری را نمی‌دیدم و در نتیجه عظمت کار و احساس ضعف مرا از این کار باز می‌داشت همواره با این اندیشه بودم که ماه رمضان سال ۱۳۷۶ هـ. ق از راه رسید، در این ماه عبادت دگرباره احساسات دینی مردم بیش از دیگر ماهها جوشید و برادران جوان آماده برپایی شایسته مجلس دینی سالانه خویش در این ماه پربرکت شدند و نگارنده نیز افتخار خدمتگزاری علمی و فرهنگی در این نشست‌های نسل جوان و روشنفکر نصیب شد و موظف شدم تا سخنان این مجلس باشم. این جانب نیز با تعمق بسیار در مورد زمان، مکان و شرکت کنندگان در بحث، بر آن شدم تا بحث جالب و نظام یافته و ادامه‌داری را آغاز کنم، پس از اندیشه بسیار در این مورد سرانجام بر آن شدم تا پیرامون شخصیت الهام بخش امیر مؤمنان (ع) بحث نموده و زندگی پرافتخار و انسان‌ساز او را محور و مدار سخن قرار دهم.

این بحث‌ها که به شکل سخنرانی ارائه گردید پس از اصلاحات، اضافات و بازنگری شکل کتابی پر برگ را به خود گرفت که در سطور و صفحات آن به گوشه‌هایی از زندگی نورافشان امیر مؤمنان (ع) در پرتو اسلام راستین و انسان‌ساز و نیز به پاره‌ای از موضع‌گیری حساس و سرنوشت ساز آن حضرت در رویدادها و میدان‌های پرخطر نگریسته شده است. پدیدآورنده این اثر در ترسیم حوادث به دلیل رعایت اسلوب کتاب و اجتناب از گستردگی بحث تنها به نگارش بخشی از رویدادهایی که مختص امام علی (ع) و یا در ارتباط با آن حضرت است بسنده می‌کند و بر این باور است که احاطه علمی به همه ایام، امتیازات و ویژگی‌های این انسان والا از توان قلم و بیان انسان فراتر است.

طلوع خورشید فضیلت

در نخستین بخش، مؤلف تولد و دوران کودکی حضرت علی (ع) را مورد بررسی قرار می‌دهد و ولادت آن امام همام را در خانه کعبه امتیاز و فضیلتی بی‌نظیر می‌داند که بسیاری از مشاهیر اهل سنت در بیان و نگارش آن پیشگام بوده‌اند، موضوع دیگری که مؤلف در این بخش بدان پرداخته این است که چون پیامبر کودک سه روزه را در آغوش گرفت به‌سنان حضرت مسیح (ع) لب به سخن گشود و به خاتم پیامبران سلام کرد و پس از نثار درود بر آن خاتم رسولان در برابر بیعت و ناباوری حاضران به تلاوت آیاتی از قرآن پرداخت که هنوز بر پیامبر فرود نیامده بود، سپس به سؤالاتی که در این ارتباط مطرح شده با دلایلی مستند و خردپسند پاسخ داده است.

در دومین بخش، آیه‌الله قزوینی به تربیت و پرورش‌های اخلاقی این کودک در پرتو مربی بزرگ انسانیت یعنی حضرت محمد (ص) پرداخته است، دوران کودکی و نوجوانی علی (ع) در روزگاری سپری گردید که مراحل آغازین فرود فرشته وحی بر رسول اکرم (ص) بود، آن حضرت هر گاه سروشی از عالم غیب می‌شنید آن را به همسر خردمند خود،

بخش ششم است، مؤلف شهامت امام در غزوه احد را نیز در این بخش بررسی کرده است، آن چه مقام آن امام را در این رزم و پیکار ارتقا می‌دهد این است که در آن موقعی که پس از پیروزی در آغازین مراحل پیکار احد، با روی آوردن مسلمانان به گردآوری غنائیم و یورش دگرباره و همه‌جانبه دشمن، آنان سخت محاصره شدند و پس از به خاک افتادن و زخمی شدن انبوهی از آنان گروهی نیز گریختند، تنها قهرمان بزرگی که کوه‌آسا در برابر یورش دشمن به پایمردی ادامه داد عبارت بودند از ابودجان، سماک بن خرشه و امیر مؤمنان که پیشاپیش این دو از جان پیامبر دلیرانه دفاع می‌کرد.

غزوه خندق عرصه دیگری بود که در آن حضرت علی(ع) دلاوری خود را بروز داد، حضرت محمد(ص) در اهمیت رزم آن امام همام فرمود: راستی که همه ایمان و عدالت‌طلبی در برابر شرک و تاریک‌اندیشی ایستاده است پاداش پرشکوه فداکاری حضرت علی(ع) در پیکار خندق از سوی پیامبر اکرم(ص) این‌گونه بود: «ضربت علی(ع) در روز خندق از عبادت ثقلین افضل است» در غزوه خیبر حضرت علی(ع) به عنوان قهرمانی نام‌آور در موقعیت حساس دژهای خودکامگان و عهدشکنان یهود را گشود، پس از این پیروزی درخشان پیامبر گرامی در ارج نهادن به اخلاص و شهامت حضرت علی(ع) فرمود: در شکوه و عظمت تو همین بس که تو از من هستی و من از تو، تو از من ارث می‌بری و من از تو و تو نسبت به من به سان هارون هستی در برابر موسی و تنها این تفاوت هست که پس از من دیگر پیامبری نخواهد آمد، تنها تو هستی که به وعده‌های من وفا می‌کنی، حقیقت همواره بر زبان جاری است و گستره قلبت جایگاه حق است. در غزوه حنین هنگامی امیرمؤمنان(ع) برای سپاه اسلام پیروزی را رقم زد که بار بار با سستی و عقب‌نشینی پیامبر را در میدان نبرد تنها نهادند.

سیمای پرشکوه امام علی در آینه قرآن عنوان بخش بعدی کتاب است، نویسنده در این قسمت از کتاب به پاره‌ای از آیات کتاب آسمانی قرآن که به فداکاری‌ها، اخلاص‌ها، عبادت‌ها، معنویت‌ها و پارسایی‌های حضرت علی(ع) اشاره دارد و برتری و عظمت و ولایی این قرای ناطق را مورد تجلیل و تحسین قرار داده اشاره می‌کند. این آیات مورد بحث عبارتند: آیه تطهیر، آیه میاهله، آیه ۵۵ از سوره مائده (انما ولیکم الله و رسوله والذین آمنوا...)، آیات سیزده‌گانه سوره انسان، آیه ۱۹ از سوره توبه، سوره مجادله، آیات ۱۲ و ۱۳ (آیه نجوی).

موقیت والای علمی امیرالمؤمنین(ع) موضوع هشتمین بخش کتاب را تشکیل می‌دهد، مؤلف پس از ذکر مقدمه‌ای درخصوص دانش فرستادگان الهی، مقام علمی و ژرفای دانش آن حضرت را از دیدگاه روایات مورد بررسی قرار داده و سپس از نهج‌البلاغه به عنوان سند توانایی علمی امام اول و نیز مهارتش در فصاحت و بلاغت سخن گفته و برخی خطبه‌ها و فراهایی از نهج‌البلاغه را که ابعادی از معارف حضرت علی(ع) را به اثبات رسانیده‌اند از نظر خوانندگان گذرانیده است.

خدیجه و آن گاه به علی(ع) گزارش می‌کرد و آنان را شادمان می‌ساخت. سرانجام راه و رسم تربیتی نمونه و بی‌نظیر در روان و قلب امیرمؤمنان(ع) نیکوترین اثر را گذاشت و برای او همه شرایط و ویژگی‌ها برای اوج گرفتن به برترین مراحل رشد و کمال فراهم آمد و به مرحله‌ای رسید که خداوند در آیه میاهله جان او را جان حضرت محمد(ص) قرار داد. همه ارزشهای انسانی در آن وجود گران‌مایه گردآمد تا بدین وسیله برای هر لطف و عنایتی از سوی حق زینده گردد و در خور مقام والای پیشوایی و جانشینی پیامبر و وراثت او شود.

نویسنده در بخش دوم رویناد بزرگ «یوم‌الدار» را به منظور ترسیم فضیلتی آگاهانه و تاریخ‌ساز درخصوص علی(ع) از نظر خوانندگان گذرانیده است. ایمان ابوطالب و حمایت راستین او از پیامبر اکرم(ص) از دیگر مطالب این بخش است، آیه‌الله قزوینی پس از ذکر اسناد خدشه‌ناپذیر تاریخی و سروده‌های جالب که از ابوطالب به یادگار مانده به عنوان گواهی روشن بر یکتاپرستی، ایمان استوار و فداکاری این مرد مظلوم این سؤال را مطرح می‌کند که چرا با وجود این موقعیت‌های والا، سروده‌های جانبخش و حمایت‌های دلیرانه از پیامبر توسط ابوطالب باز هم برخی تاریک‌اندیشان او را موحد و مسلمان نمی‌دانند او پاسخ می‌دهد:

به باور ما راز این حق‌ناشناسی‌ها و یورش بر آن مرد بزرگ روشن است و به خاطر آن است که گروهی برآنند تا پدر توحیدگرایی علی را نیز به سان پدر خلیفه اول و دوم نشان دهند و این افتخارات شکوهار از آن حضرت دریغ دارند.

در بخش سوم، مؤلف از فداکاری توأم با شهامت و ایثار دلیرانه حضرت علی(ع) در راه پیامبر و در جهت دفاع از جان گرامی آن حضرت سخن گفته است و خاطر نشان نموده که این جانبازی امام اول را پیش‌تاز فداکاری و جوانمردی قلمداد نمود، خدای توانا در این رویناد روح بخش بر قدرت و شهامت و نیروی معنوی علی(ع) افزود زیرا نه تنها با دلی استوار و قلبی پر امید در لیل‌المبیت بر خوابگاه پیامبر خفت و جان گرامی او را از خطر نجات داد و با شهامتی وصف‌ناپذیر حاضر گشت به عنوان نماینده رسمی پیامبر در میان دشمنان کینه‌توز باقی بماند و امانت‌ها را به مردم بازگرداند و امور و شئون دیگر را تدبیر کند.

آیه‌الله قزوینی در چهارمین بخش کتاب موضوع هجرت نخستین امام را مورد توجه قرار داده و افزوده است: مورخان و محدثان در این مورد توافق دارند که پس از هجرت پیامبر به مدینه، نخستین انسان حق‌طلبی که به آن رهبر جهانی پیوست امیر ولایی‌ها بود، حضرت علی خود در خطبه ۵۷ نهج‌البلاغه پیش‌تاز بودن خود را در ایمان و هجرت یادآور شده است.

در بخش پنجم ازدواج حضرت علی(ع) با فاطمه زهرا(س) به صورت اجمالی بررسی شده است.

در بخش حضرت علی(ع) در پیکارهایی چون غزوه بدر موضوع

خداوند از همگان خواست تا درهای خانه‌های خود را که به سوی مسجد باز کرده بودند مسدود سازند و خانه‌های خویش را از مسجد منفک کنند اما حضرت علی (ع) براساس حکم الهی از این برنامه مستثنی گردید و چنین رویدادی طهارت و قداست آن امام را تأیید می‌کند.

افتاب امامت و ابرهای تیره و تار

بخش یازدهم کتاب به رویداد پرشکوه غدیر اختصاص دارد، نویسنده پس از سیری اجمالی در این فراز پر ابهت تاریخ اسلام یادآور می‌شود روایات غدیر از نظر همگان در شمار صحیح‌ترین روایات رسیده است و به دنبال آن ۱۰۷ نفر از گواهان حماسه غدیر را برشمرده است و پس از ذکر پژوهش‌های عمیق آیة‌الله شرف‌الدین به خواننده‌ی حق طلب و خردورز متذکر می‌گردد که کاری مناسب با آن تدبیر گسترده و مقدمات بسیار در آن گرمای سوزان بیابان تنها رساندن پیام خدا در مورد آینده امت و امامت علی (ع) پس از پیامبر اکرم است و بس، انبوه قرآن شواهد لفظی و عقلی نیز این اصل را تأیید می‌کند و تا سرحد یقین روشن می‌سازد و روایات ارزنده و راهگشای غدیر نیز بر این حقیقت صراحت دارد و به هیچ‌وجه تاویل و توجیه‌پذیر نیست و برای حق طلبان و افراد نکته‌سنج و ژرف‌اندیش جای هیچ گونه تردیدی باقی نمی‌گذارد.

نویسنده در بخش دوازدهم بحث درباره‌ی وصیت پیامبر به امیرمؤمنان (ع) را پی می‌گیرد و مستند بودن آن را ثابت می‌کند. آیة‌الله قزوینی آن نقشه سیاسی را که در سقیفه طرح‌ریزی کردند همچون توطئه‌ای تلقی می‌کند که ناگهان فرمان خدا، زحمت و فداکاری‌های حضرت علی (ع) و امامت آسمانی امیر مؤمنان را کنار می‌نهد، این ماجرا رویداد غمبار و تکان‌دهنده‌ای بود که با دستاویزی دینی برای قبضه قدرت و انحصار امکانات به اجرا درآمد. پس از این فاجعه اسفانگیز به سوی علی (ع) آمدند و از او خواستند تا از خانه‌اش بیرون آید و با خلیفه‌ای که در سقیفه تعیین کرده‌اند بیعت کند تا در برابر این بازی سیاسی مقاومت ننماید اما حضرت فاطمه زهرا (س) به آنان اجازه ورود نداد، مهاجمان به جای آن که پراکنده شوند به خانه امامت یورش بردند، امیر مؤمنان را دستگیر ساختند و او را به سوی مسجد حرکت دادند، دختر پیامبر و همسر امامت در این یورش آن چنان مجروح و مضروب گردید که فرزندش به شهادت رسید و خود نیز چندی بعد بر اثر جراحات وارده به فیض شهادت نائل گشت، حضرت زهرا (س) آن درد و رنج جانگناه را فراموش کرد و با شجاعتی وصف‌ناپذیر و منطقی بولادین آن فتنه پرافتخار را خنثی کرد، جان حضرت (ع) را نجات بخشید و اجازه نداد از آن جانشین راستین پیامبر به سود غاصبان خلافت بیعت گیرند، پس از تشریح این وقایع مرارت بار بخش دوازدهم با شهادت جانگناه فاطمه زهرا (س) پایان می‌پذیرد.

بررسی دوران مظلومیت و خانه‌نشینی علی (ع) موضوع بخش سیزدهم است، در این بخش پس از اشاره‌ای گذرا به دوران خلافت ابوبکر و عمر به تباهی‌های دوران زمامداری عثمان پرداخته شده است خلیفه‌ای

در نهمین بخش کتاب آن دسته از ارزش‌های انسانی و فضایل اخلاقی و آراستگی‌های روحی که توسط آنها امیر مؤمنان (ع) بر دیگر انسان‌ها برتری یافت برشمرده شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند، این فضیلت‌ها عبارتند از: ایمان استوار و باور عمیق (یقین)، جان سرشار از آگاهی و فرزانی، بشر دوستی و سمبلی راستین از عواطف انسانی، حق محوری یا پیکره راستین حق، غنای روحی، آموزگار گذشت و بزرگ‌منشی، تجلیگاه حکمت و فرزانی، نمونه والای پارسایی و زهد، قهرمان پاکی و شرافت، نمونه‌ای راستین و برجسته در فروتنی و آزادمنشی، الگوی جاودانه در بردباری و حلم، سرمشق زیبایی بشر دوستی و فداکاری، ابر با برکت سخاوت، بزرگ پرچمدار عدالت، روح پرستش و نیایش، نمونه‌ای عالی از صلابت و خوشرویی.

در دهمین بخش، آیة‌الله قزوینی به ترسیم ویژگی‌های شکوهمندی از امیر مؤمنان (ع) پرداخته که هیچ انسان دیگری در این ولایی‌ها با او شریک نمی‌باشد، در واقع این مشخصات جلوه‌ای از کرامت‌های شگفت‌انگیز حضرت علی (ع) است که پرتوی از قدرت بی‌کران خداوند می‌باشد، این موارد عبارتند از: بازگشت خورشید از مغرب تا آن حضرت نماز خویش را در وقت شایسته و بایسته‌اش اقامه کند. این رویداد شگرف که خدای قادر به دست بنده برگزیده‌اش نمایان ساخت دوبار روی داده، یک بار در عصر رسالت و همراه پیامبر و بار دیگر پس از رحلت آن حضرت که روایات تسنن و تشیع در آثار خود به‌ذکر آنها مبادرت نموده‌اند. آیة‌الله قزوینی ۵۱ سند از میان منابع و مصادر دانشمندان سنی مذهب را در تأیید این کرامت درج نموده است. دومین نمونه از این حالات شگفت ماجرای ارمغان بهشتی یا مرغ بریان است که خداوند به پیامبر فرورستاد و آن حضرت از خداوند خواست شرایط فراهم شود تا آن هدیه غیبی را با محبوب‌ترین بندگان خدا بخورد که چنین شد و مشخص گردید که دوستدار راستین و پراخلاص خدا و رسولش و نیز بنده محبوب پروردگار کسی جز علی (ع) نیست. سومین امتیاز پرافتخار امیر مؤمنان (ع) موقعیت‌های پنجگانه حضرت علی (ع) یا حدیث منزلت است. نویسنده در ادامه این مباحث به پندارهای بی‌اساس در خصوص روایت ارزشمند منزلت پاسخ گفته است. چهارمین سند افتخار امیر مؤمنان (ع) این بود که به افتخار برادری یا پیامبر نور نائل آمد، حضرت علی (ع) بارها به این فضیلت پرشکوه افتخار می‌کرد و این حقیقت را دانشمندان و محدثان اهل سنت و سرابندگان فاضل آنان در کتابها و سروده‌های خود به شکلی گسترده آورده‌اند.

سند دیگر مباهات امیرمؤمنان (ع) در این عرصه این است که تنها حضرت علی (ع) شایسته رساندن پیام و تلاوت آیات سوره براءت از سوی پیامبر است، افتخار بعدی یا نهادن اولین امام بر شانه آخرین پیامبر برای واژگون نمودن بت‌هایی است که در خانه خدا نصب نموده بودند، نشان دیگر برتری امام متقین در این راستا آن بود که پیامبر اکرم (ص) به دستور

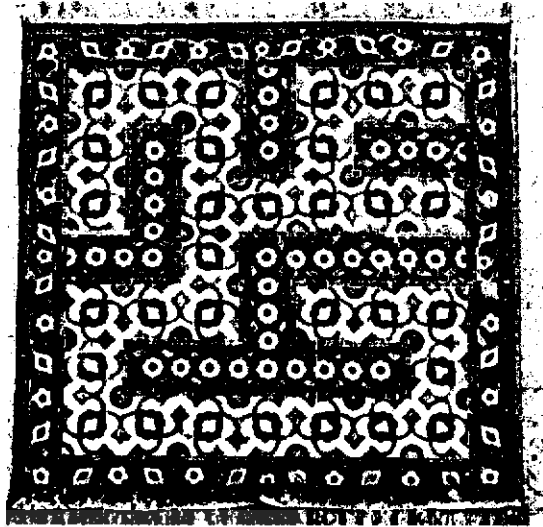
بحث گذاشته شده است.

پس از روینداد حکمیت و داوری ظالمانه و فریب کارانه در صفین و پیدایش آفت اختلاف و شکاف در میان یاران امام و پدیدار شدن فتنه‌انگیزی خوارج دجال اموی (معاویه) فرصت را غنیمت شمرد یورش‌های بیابایی و تجاوزهای بی‌رحمانه خود را بر شهرهای تحت قلمرو حکومت حضرت علی آغاز کرد و با حمله به نقاط بی‌دفاع و مردم غیر نظامی شیعیان را دستگیر، شکنجه و قتل عام می‌کردند آیه‌الله قزوینی در هفدهمین بخش کتاب سه نمونه از این جنایات و یورش‌های وحشیانه و ددمنشانه را مورد بررسی قرار داده است.

عدالت در خون

در بخش هیجدهم کتاب، مؤلف فرازهایی از چند خطبه حضرت علی (ع) را در خصوص تاریخ زندگی خویش ترسیم نموده است. به اعتقاد وی خطبه ششگانه (خطبه سوم نهج‌البلاغه) ضمن محتوایی والا و روشنگری ژرف، چشمه‌ساری از دانش و حکمت و بیاتگر راز و رمز صعودها و سقوطها می‌باشد و در آن حقایق تلخی مطرح گردیده است در خطبه ۱۹۷ نهج‌البلاغه حضرت علی (ع) ضمن ترسیم خصال خویش درستی راه و رسم و سبک و سیره‌اش را یادآور شده است و در خطبه ۲۲۴ امام ضمن پرشمردن امتیازات خویش به گونه‌ای سخن می‌گوید که دل‌ها را می‌لرزاند و اندیشمندان را به تفکر وامی‌دارد و خردمندان را در بهت و حیرت فرو می‌برد، امام در سخن تفکرانگیز دیگری در مورد شهامت و شجاعت وصف‌ناپذیر خویش در مبارزه دلیرانه با آفت جمود و تحجر می‌فرماید: این من بودم که فتنه را فرو نشاندم و چشم آن را درآوردم سپس از مردم می‌خواهد قبل از آن که مرا از دست بدهید هر چه می‌خواهید از من بپرسید (خطبه ۹۳)

نوزدهمین بخش کتاب به ماجرای شهادت جان‌سوز امیر والایی‌ها اختصاص دارد، نویسنده در آغاز این بخش یادآور می‌شود که رسول اکرم (ص) به حقیقی غم‌بار اشاره کرد و تصریح فرمود که حضرت علی در راه حق و عدالت به شهادت می‌رسد، همچنین خود امیر مؤمنان (ع) در پرتو بینش آسمانی خویش، بارها از شهادت خود خبر داد تا آن که در شب نوزدهم ماه مبارک رمضان عنصر تیره بخت و حق‌ستیزی به نام عبدالرحمن بن ملجم مرادی سر مبارک آن سمبل عدالت و حق‌جویی و بشردوستی را نشانه رفت و نهایت کینه‌توزی و شقاوت خویش را با این جنایت نشان داد. امام را پس از آن ضربه شمشیر ابن‌ملجم از مسجد به خانه آوردند و آن حضرت در همین حال با وجود آن که زخم عمیق سرش سخت ایشان را ناتوان ساخته بود به نصیحت اطرافیان پرداخت و روایاتی را که حضرت رسول فرموده بود برای اطرافیان و یاران خویش بازگو نمود، این نکات را به اجمال نویسنده در بخش بیستم آورده است، در آخرین بخش کتاب موضوعاتی چون نصایح امام در آستانه شهادت خطاب به فرزندش امام حسن (ع)، وصیت‌نامه الهام‌بخش حضرت، ماجرای شهادت امام و سوگ و ماتم مردم کوفه و دیگر شهرهای جهان اسلام، چگونگی کشف آرامگاه نخستین امام و... به چشم می‌خورد.

که پس از دوازده سال حکومت به دلیل خودکامگی و گسترش فساد در دستگاه خلافت و کارگزارانش با ناراضیاتی عمومی مواجه گشت و در حادثه‌ای خونبار سرنگون گردید.

بیعت نمودن با حضرت علی (ع) و اصلاحات آن امام در عرصه‌های سیاسی اجتماعی از مسایل مهمی است که در بخش چهاردهم مورد بررسی قرار گرفته است، مؤلف به این موضوع اشاره می‌کند که امیر مؤمنان (ع) پس از به کف گرفتن زمام امور مسلمین برنامه‌های اساسی خویش را برای تحولات عمیق بنیادی آغاز کرد و کوشید تا بدعت‌ها و شیوه‌های غلط، انحرافی و ظالمانه را یکی پس از دیگری کنار گذارد و سنت نبوی و فرهنگ قرآنی را جایگزین آن سازد، این اصلاحات و احیای حقیقت و استقرار عدالت، گروهی امتیاز طلب و خودخواه را تحریک کرد و آنان در پی گرفتن امتیازات طبقاتی، آتش جنگ جمل را روشن کردند و در این حیلۀ سیاسی عایشه را با خود همراه نمودند جنگ تجاوزکارانه و جاه‌طلبانه جمل که بر ضد نظام عدالت‌گستر علوی ترتیب داده شد با برجای نهادن ۲۵ هزار کشته و انبوهی زخمی به پایان رسید.

پس از پایان پیکار خونین جمل امیر مؤمنان (ع) با سرافرازی و سربلندی به مقر حکومت خویش - کوفه - بازگشت و تدبیر امور و تنظیم شئون جامعه را برای استقرار عدالت و گسترش فضیلت از سر گرفت اما سردهسته باند باطل اموی یعنی معاویه بدان جهت که می‌دانست در نظام عادلانه علوی جایی برای حیلۀ‌گران، فزون خواهان و اهل شرارت وجود ندارد راه کارشکنی و مخالفت را پیش گرفت و با نقشه‌ای فریب‌کارانه ضمن نسبت دادن کشته شدن عثمان به حضرت علی (ع) سپاه زیادی فراهم آورد و در منطقه‌ای به نام صفین خود را برای پیکار با حضرت علی (ع) مهیا ساخت، ماجرای این نبرد خونین در بخش پانزدهم کتاب مورد تجزیه و تحلیل واقع گردیده است. پیدایش خوارج با آن تاریخ‌اندیشی، تحجر و مقدس مآبی جنگ نهروان را به حضرت علی تحمیل کرد، موضع‌گیری امیر مؤمنان در مقابل این تشکیلات خشونت‌طلب و اهل جمود و رکود؛ توسط مؤلف در بخش شانزدهم به

کاستی‌ها و بایسته‌ها

کتاب امام علی(ع) از ولادت تا شهادت گرچه خواندنی‌های شیواه شیرین و آموزنده‌ای دارد و زحمات نویسنده و مترجم قابل ارج‌گذاری است اما نمی‌توان از این واقعیت چشم پوشید که برخی اشکالات در لابلای بخش‌های آن به چشم می‌خورد و شایسته بود که برخی بایسته‌ها در هنگام تألیف و ترجمه آن مراعات می‌گردید.

پاره‌ای از کاستی‌های کتاب به چگونگی تدوین و فراهم‌سازی مضامین آن بازمی‌گردد، زیرا چون اصل مباحث و شاکله مطالب بر پایه سخنرانی است و نویسنده بیانات خویش را پس از بازنگری و اصلاح به صورت متنی نوشتاری درآورده کمی از انسجام متنی نوشتاری فاصله دارد و با وجود آن که مترجم در تبویب و تیربندی مطالب کوشیده ولی این تلاش فاقد توازن لازم است و افراط و تفریط‌هایی در آن مشاهده می‌شود. گاه چندین صفحه متوالی فاقد عنوان مناسب یا محتوا می‌باشد و در مواردی در یک صفحه دو عنوان دیده می‌شود. اکثر مباحث کتاب شکلی نقلی و گزارشی دارد و از تجزیه و تحلیل وقایع و حوادث و بررسی علل و انگیزه‌های پاره‌ای رویدادها خبری نیست و تنها به گزارش آن اکتفا شده است. کتاب نکات تازه‌یاب و مضامینی حاوی آگاهی‌های جالبی درخصوص سیره حضرت علی(ع) دارد اما متأسفانه سند چنین مطالبی ذکر نشده است.

به عنوان نمونه درخصوص ولادت آن حضرت در خانه کعبه بیان و نگارش این فضیلت را از دیدگاه دانشمندان اهل سنت بررسی کرده اما ماجرای به اغوش گرفتن این نوزاد و تلاوت قرآن توسط او را درحالی که سه روز از تولدش می‌گذشته آن هم آیتی که هنوز بر رسول اکرم(ص) نازل نشده بدون مآخذ آورده است. (ص ۴۷)

در صفحه ۱۴۷ مؤلف یادآور می‌شود «امیر والایی‌ها در آن شب تاریخی (شبی که روز پس از آن پیکار بدر روی داد) به سه هزار و سه فضیلت و نشان والایی و برتری مفتخر گردید چرا که سه هزار و سه فرشته از فرشتگان مقرب بارگاه خدا بر او گذر کردند و درود و سلام بر او نثار کردند» که این مطلب سندی ندارد یعنی در واقع مؤلف به ذکر مآخذ آن اقدام نکرده است، حدیث منزلت که در صفحات ۱۸۰ - ۱۸۱ بدان پرداخته شده و از اهمیت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار می‌باشد بدون ذکر مآخذ و منابع آمده است.

آیات قرآن، روایات، برخی عبارات عربی، اشعار عربی که در متن آمده‌اند در اغلب موارد بدون درج منابع آنها، در پاورقی، درج شده‌اند همچنین در حالی که در موارد بسیار نادری آیات و روایات اعراب‌گذاری شده‌اند این برنامه در اکثریت صفحات کتاب رعایت نشده است و لازم بود حداقل عبارات ثقیل عربی خصوصاً اشعار شاعران اعراب‌گذاری می‌شد تا خوانند آنها برای مطالعه‌کنندگان کتاب با سهولت توأم باشد، در متن و پاورقی کتاب از پاره‌ای کتب اهل تسنن و تشیع نکاتی نقل شده اما کم نیستند مواردی که نام مؤلفان چنین آثار و صفحه مورد نظر مشخص نگردیده است، نام بعضی کتابها نیز دقیقاً ضبط نشده‌اند مثلاً به جای الکامل فی التاریخ، ابن اثیر آمده است؛ تاریخ کامل.

مطالب حشو و زائد کتاب نیز کم نیستند، همچنین به درستی

ویرایش نشده و از نظر انسجام و پیوستگی مباحث کتاب یکدست نیست به هنگام ترجمه نام برخی از کتابهای عربی به فارسی برگردانیده شده که اولاً این ترجمه دقت لازم را ندارد و ثانیاً شایسته بود نام اصلی کتاب در متن می‌آمد و اگر لازم به توضیح بود این کار در پاورقی صورت می‌گرفت، بعید به نظر می‌رسد که پدیده آورنده اثر به هنگام نقل روایات و احادیث و ذکر حوادث از خود چیزی بلانها افزوده باشد اما در ترجمه این کار صورت گرفته و مترجم بر حسب سلیقه خود و مراعات شرایط اجتماعی مقطعی و زودگذر الفاظ و عباراتی را آورده است که با شرایط و مقتضیات زمان حضرت علی(ع) و حقیقت قضایای تاریخی و سیره آن حضرت وفق نمی‌دهد. مثلاً مترجم در ترجمه روایت رسول اکرم(ص) که به هنگام پیکار حضرت علی(ع) در جنگ خندق فرموده‌اند: برز الایمان کله الی اللشرب کله نوشته است: راستی که اینک همه ایمان و پروا و عدالت‌طلبی و آزادی خواهی در برابر تمامی تاریکاندیشی و شرک و استبداد ایستاده است (ص ۱۶۳) در صفحه ۴۳۵ به هنگام اشاره به دستگیری حضرت علی(ع) از سوی عوامل توطئه سقیفه ادعا شده است آن حضرت به جرم آزادی‌خواهی گرفتار گردید که فکر نکنم نه در متن اصلی کتاب و نه در نصوص تاریخی این موضوع قابل مشاهده باشد و دلیل این دستگیری عدالت‌دوستی، راستی، ایمان و مقام والای امامت آن حضرت است.

در ص ۶۳۱ می‌خوانیم «[به هنگام شهادت پدر] فرزندان آن حضرت با دیدن فریاد و شیون مردم دیگر عنان شکیبایی از دست دادند» بر اهل تحقیق و بصیرت واضح است که امام معصوم در هیچ شرایطی فضیلت‌های خود را از دست نمی‌دهد و ائمه معصومین در سخت‌ترین شرایط و نیز در رویدادهای ناگوار نیز صبر و استقامت را نه تنها شیوه خود قرار می‌دهند بلکه به عنوان انسانهای الگو و اسوه دیگران را به شکیبایی فرا می‌خوانند. در ص ۶۲۳ از زبان حضرت علی(ع) در شب نوزدهم ماه رمضان (که صبح آن حضرت ضربت خورد) آمده است: «دخت ارجنمدم (زینب) هیچ‌گاه بسان امشب (پدرت) دستخوش نگرانی و دلشوره نشد» بعید به نظر می‌رسد حضرت علی(ع) حتی در آشفته‌ترین حوادث دچار نگرانی و اضطراب شود خصوصاً کسی که قلبش با ذکر الهی در اطمینان کامل است و خوف و حزنی به دل راه نمی‌دهد و به هنگام ضربت خوردن می‌گوید فزت و رب الکعبه هذا ما وعدالله و رسوله و صدق الله و رسوله. اغلاط چاپی نیز گریبانگیر کتاب شده که انتظار می‌رود در چاپ‌های بعدی برطرف گردد.

همچنین کتاب حاضر از فهرست منابع و مآخذ، فهرس آیات، روایات، اشعار، اشخاص، مکان‌ها و طوایف بی‌بهره است و این کاستی برای برخی که می‌خواهند در موضوع خاصی از کتاب تحقیق کنند دشواری پدید می‌آورد.

